

Ideološki pamflet

FRANC PEDIČEK

UVOD

Avtor "kritičnega" spisa VAL OBRAČUNAVANJA (SP 1991, 9-10, str. 547-599) je znova "dokazal" samo eno: da je težko, če ne celo nemogoče, z njim korektno razpravljati o zadevi, ki je posredi.

Tako se je na moj odgovor VAL MANIPULACIJ (SP, 1991, št. 9-10, str. 542-546) "odzval" s čisto novo obtožbeno temo, z mojo pedagoško obravnavo "preobrazbe" oziroma usmerjenega izobraževanja. Izhodišče in okvir za to novo "diskusijsko" snov je našel v moji knjigi USMERJANJE V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU (DDU Univerzum, Ljubljana, 1985).

V kakih drugih in polemično neobremenjenih okoliščinah bi bilo vsekakor zanimivo in koristno strokovno, brez vsakršnih podtikanj in žigosanj razpravljati o pojavu naše minule "preobrazbe vzgoje in izobraževanja". To bo še treba narediti, saj je zdaj sintagma "usmerjeno izobraževanje" najbolj stigmatizacijsko kurantna za idejno-ideološko pečatenje vseh, ki so to reformo uresničevali z veliko mero socialnih in humanizacijskih prizadevanj, ali pa iz nje "dvigali" vrsto novih pedagoških teoretizacij in vrednotenj mimo vseh njenih politično-ideoloških nesprejemljivosti.

Toda vsa zadeva je zdaj zasukana drugače. Iz moje teoretizacije pedagogike usmerjanja (to je iz orientacije kot antropološko- pedagoške postavke!) je izoblikovana vzorčna realsocialistična in samoupravljalna idejno-ideološka obtožba.

In kakšna "metodologija" je pri tem uporabljena?

Za izhodišče in okvir ideološkega "določanja" nasprotnika je kritik vzel moje notranje-kritično tematiziranje usmerjenega izobraževanja.

To obravnavano snov je zatem preoblikoval v "citatološko silažo". Iz nje je dokazal vse, kar je želel in hotel, da me je le bilo mogoče čimbolj idejno-ideološko ožigosati. Pri tem ga ni nič motilo, da je s takšno svojo "novinarsko znanostjo" tako obrnil stvarnost, da se mu je iz vsega rodil - ideološki pamflet!

V njem so trije osnovni "očitki":

a) da sem bil eden tistih slovenskih pedagogov, ki je pisal o usmerjenem izobraževanju in ga podprl;

b) da sem izdal svojo antropološko-pedagoško tezo z blejskega posveta;

c) da sem bil zagovornik naše minule politike ter ideologije v pedagogiki oz. na področju vzgoje in izobraževanja.

Te tri "obtožbe" so tako abotne, krivične in skregane z resničnostjo, da se jim moram upreti.

K a)

Analitični pretres projekta "usmerjeno izobraževanje", ki ga bo gotovo treba čim prej narediti, da bo mogoče pravično ovrednotiti našo minulo srednjega šolstva, bo pokazal, da nisem bil s svojem "času in prostoru" eden tistih (iz konteksta kritike je razbrati, kakor da sem bil eden tistih redkih!) pedagogov, ki je pedagoško obravnaval in podprl minulo reformo srednjega šolstva pri nas.

Prave naslovnike za to "obtožbo" bo zgodovina slovenske pedagogike našla drugje: od pedagogov v družbeno-političnih telesih, v tedanjem Republiškem sekretariatu za vzgojo in izobraževanje, Zavodu za šolstvo, Oddelku za pedagogiko, do samega avtorja spisa Val obračunavanja, ki je bil edini iz vrst slovenskih pedagogov od družbeno-političnega establishmenta od začetka vključen v idejno-ideološke priprave na preobrazbo (Glej: Zvezno posvetovanje o socialistični vzgoji in marksističnem izobraževanju, Delo, 2. 11. 1972). Kako je bilo z njim ves čas snovanja, razvijanja in uresničevanja "preobrazbe vzgoje in izobraževanja na socialistični samoupravni podlagi", pa je politično pristojno povedal dr. E. Rojc v zapisu BESEDA K "SESUVAJOČEMU SE" OBRAČUNAVANJU V SLOVENSKI PEDAGOGIKI CPD 1991, št. 20).

Res je, v uvodnem besedilu obtožene knjige sem skušal najti tisto pozitivno določilnico preobrazbe, ki bi mi z notranje kritičnega zornega kota omogočila njeno obravnavanje. In našel sem jo v postavki usmerjanja (orientacije) kot značilne antropološko-pedagoške kategorije in pojavnosti. Na temelju zgodovinskega razvoja človekovega dela mi je postavka "usmerjanje" omogočila odkriti tri ideje-vodnice vzgoje in izobraževanja oz. pedagogike, to je klasifikacijo, selekcijo in orientacijo. Na tej podlagi pa obstoj in razvoj "treh pedagogik": klasifikacijska, selekcijska in orientacijska oz. pedagogika usmerjanja! Slednji sem posvetil vso obravnavno pozornost. Tako je knjiga v vsem svojem zajemu teoretsko obravnavanje pedagogike usmerjanja, ne pa politično-ideološkega utemeljevanja preobrazbe oz. usmerjenega izobraževanja, kakor mi je zlohotno podtaknjeno.

Usmerjanje v antropološko pedagoški konotaciji (ki jo torej obravnava celotno besedilo knjige!) mi je pomenilo tisto inovativno postavko preobrazbe, ki me je spodbudila k teoretskemu obravnavanju pedagogike usmerjanja, natančneje, ideje usmerjanja v pedagogiki (torej ne "usmerjanja" v edukaciji, kar je bil "reformni predmet" preobrazbe!). V tem pa gotovo ni in ne more biti resne strokovne utemeljitve za takšen - sit venia verbo - ideološko-perverzen očitok, kakršnega mi moj polemik namenja: pedagoško-teoretični utemeljevalec "preobrazbe vzgoje in izobraževanja na socialistični samoupravno podlagi"!

Pa če bi že to držalo, potem s tem očitkom bremeni moj "sogovornik" še vrsto slovenskih pedagogov, ki so v postavkah preobrazbe našli mnoge pobude za svoje različne analitične, operativne in evalvacijske obravnave.

Samo iz pregleda časopisa Sodobna pedagogika in raziskovalnih projektov PI lahko navedemo (zgolj v problemski konotaciji, ne v bibliografski določenosti!) na primer naslednje:

Z. Medveš: Komparacija predlogov usmerjenega izobraževanja; Preobrazba sistema vzgoje in izobraževanja v SFRJ.

J. Miklavc: Izhodišča preobrazbe vzgoje in izobraževanja; Preobrazba vzgoje in izobraževanja kot spodbuda nadaljnjemu razvoju pedagoške znanosti; "Dileme in razpotja" usmerjenega izobraževanja; Urejenje novih vzgojno-izobraževalnih programov v srednjem usmerjenem izobraževanju.

I. Mrmak: Formiranje kadrov v koncepciji andragoško usmerjenega izobraževanja; Vpliv reforme na generacijsko uspešnost v srednjem usmerjenem izobraževanju.

A. Kranjc: Šole za odrasle pomagajo usmerjenemu izobraževanju; Razvoj andragoške teorije ob prehajanju v entoten sistem usmerjenega izobraževanja.

J. Sagadin: Po prvem reformnem šolskem letu v usmerjenem izobraževanju; Ugotovitve in iskanja v reformi srednjega usmerjenega izobraževanja; Izkušnje in spoznanja iz dosedanjega poteka preobrazbe srednjega usmerjenega izobraževanja; Reforma srednjega izobraževanja in njeno nadaljnje usmerjanje v luči rezultatov reformnih raziskav.

J. Širec: Zmogljivostno preverjanje izobraževalnih učnih ciljev v srednjem usmerjenem izobraževanju; Učnoj programsko načrtovanje v usmerjenem izobraževanju z vidika potreb združenega dela.

Ob navedenih je mogoče najti še vrsto pedagoških obravnavalcev in raziskovalcev različnih tem iz usmerjenega izobraževanja (D. Piciga, Z. Kodelja, J. Režonja, T. Šeme); Demografski vidiki planiranja mreže srednjih šol (T. Šeme); Spremljanje aktivnosti in učinkov srednjega usmerjenega izobraževanja (D. Piciga); Razvoj usmerjenega izobraževanja v Sloveniji (B. Novak); Koncepcija usmerjanja v izobraževanje in delo (D. Piciga); Evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov v srednjem izobraževanju (D. Piciga, B. Novak, M. Svetina, J. Režonja, Z. Kodelja, I. Kosovel, M. Milharčič-Hladnik idr.); Kulturna vzgoja v usmerjenem izobraževanju (J. Justin); Vrednotenje vzgojno-izobraževalnega dela v usmerjenem izobraževanju (B. Jurman); Individualizacija pouka v usmerjenem izobraževanju (D. Golli); Razvoj sistema izobraževanja vzgojno-izobraževalnih delavcev v usmerjenem izobraževanju (B. Marentič-Požarnik) itd.

(Ne kaže pozabiti, da se je tudi sam moj "kritik" lotil teoretiziranja programiranega pouka ter individualizacije in diferenciacije iz ideje usmerjanja v naši "preobrazbi" šolske vzgoje in izobraževanja!)

Da pa ne bodo pisci navedenih obravnav napačno razumeli naštevjanja njihovih imen in del, kakor da jih želim dolžiti istega maluma, ki je v spisu Val obračunavanja naslovljeno na moje inkriminirano besedilo, naj povem, da sem s temi navedbami le želel povedati, da smo bili med slovenskimi pedagogij mnogi, ki smo se trudili s svojimi obravnavami usmerjenega izobraževanja sprejeti izziv različnih vzgojno-izobraževalnih ter pedagoško- teoretskih novosti v njem.

K b)

Družbeno-politična in strokovnopedagoška blokada govorjene in pisane besede po blejskem posvetu l. 1971 mi je postajala vse bolj nasilna, krivična in nevzdržna. Zato sem čakal in iskal priložnosti, da jo prebijem.

Več poizkusov je bilo zaman, saj je bilo celo organizatorjem enega in drugega posveta zagroženo, da bodo strokovna posvetovanja družbeno-politično preprečena, če bodo sprejeli mojo ponudbo sodelovanja z referati ali diskusijami.

Tudi na publicističnem področju je bilo tako!

Toda prišlo je 10. posvetovanje šolskih svetovalnih delavcev (Portorož, 1977). Organizatorji posveta so z muko pridobili družbeno-politični "nihil obstat" za moj referat (saj je vendar šlo za mojo ožjo strokovno temo in področje - šolsko svetovalno delo!). Ob tem referatu so me sicer skrbno družbeno-politično in ideološko nadzorovali, vendarle: smel sem se javno oglasiti s strokovno besedo!

Snov referata s tega posveta se mi je v pedagoškoteoretski zavesti naprej oblikovala in prišel sem do spoznanja, da bi lahko z njo politikom in ideologom povedal, kako je

njihovo zgolj družbeno-politično in ideološko-pragmatično zasnovano ter vodeno "preobrazbo vzgoje in izobraževanja na socialistični samoupravni podlagi" mogoče pedagoško utemeljiti z idejo usmerjanja ali orientacije kot nadgradnjo ideje klasifikacije in selekcije. Torej v njeni antropološko-pedagoški konotaciji, ne šolskosistemski (katere ustrežek bi bilo "usmeritveno izboraževanje"!)). Še najmanj pa seveda v idejno-ideološkem "glajhšaltanju" mladih rodov v kadrovsko-politični dirigiranosti in v samoupravljalni manipulaciji izobraževanja, podrejenega tovarniškemu delu.

Po drugi strani pa sem snov tega referata razvil tudi pedagoško-teoretsko do usmerjanja v pedagogiki oz. do pedagogike usmerjanja. Njena poglavja so tematizacijsko jedro ožigosane knjige. To jedro je sestavljeno iz 27 poglavij, od šolskosistemskih in pedagoško-metodoloških do znanostno paradigmatičnih. Vanje sem "skril" svoj blejski antropološko-pedagoški pogled ter s tem besedilom analitično-teoretsko utemeljil blejsko tezo o vzgoji kot funkciji človeka, o mišljenjskem pluralizmu in o obsojeni "nevtralni" oz. razideologizirani šoli.

Z vsem tem sem želel politikom in ideologom povedati, da svoje "preobrazbe" ne morejo šolsko in pedagoško utemeljiti z usmerjanjem v pomenu politično-ideološkega naravnavanja ali dirigiranja, torej mimo in brez njegove antropološke konotacije in antropološke vsebine. Za to konotacijo ter vsebino vzgoje in izobraževanja so me namreč po blejskem posvetu obtožili politično-ideološke diverzije ter me postavili v družbeno stigmato in osamo. Hkrati pa sem želel dopovedati svojim kritikom iz vrst pedagogov (Schmidt, Strmčnik, Dekleva, Mejak, Lipužič, Lešnik idr.), da se razvoj kljub njihovi idejno-ideološki obsodbi moje blejske teze obrača iz pedagogike klasifikacije in selekcije v pedagogiko usmerjanja, ki je osnovna pojavljajoča se antropološko-pedagoška paradigma.

Branje celotnega besedila "obtožene" knjige razkriva to njeno sestavo. Seveda branje vseh 390 strani, ne le njenih 40 uvodnih, na katere se obeša moj tožitelj v svojem "kritičnem" ugotavljanju moje izdaje blejske antropološke teze!

K c)

Polpolnoma odveč se mi zdi, braniti se pred očitkom, da sem podpiral realsocialistično in samoupravljalno politiko ter ideologijo v času usmerjenega izboraževanja. Stvari so zgodovinsko jasne: Kdo je bil v milosti te politiko in te ideologije ves svoj delovni vek in kdo v njeni hudi ter nenehni nemilosti; kdo je dobival priznanja in kdo je bil kar naprej "nagrajevan" z obtožbami!

In položaj se še do danes ni prav nič spremenil! Nihče še namreč ni priznal krivične anateme po Bledu, čeprav je danes povsem razvidno, da je moja antropološko-pedagoška teza o vzgoji kot funkciji človeka, o nujnem razideologiziranju vzgoje in izobraževanja ujeta v današnji demokratični razvoj v svetu in doma.

Nasprotno od tega pa je bil moj "kritik" od politike in ideologije realsocializma in samoupravljanja permanentno vključen v vsa družbeno-politično in strokovna telesa vzgoje in izobraževanja (komisije, forumi itd.) ter deležen kot "persona grata" najvišjih družbeno-političnih priznanj.

Leta 1989 je dobil Kidričevo nagrado za razvijanje individualizacije in diferenciacije (bil sem naprošen za podpisnika te nominacije in jo tudi solidarno podpisal ob dr. Kranjčevi!) in zatem še Žagarjevo nagrado "za izjemne uspehe pri razvoju pedagoške znanosti v Sloveniji..." (Narodni heroj Stanko Žagar, Ljudski učitelj in revolucionar, Komunist, Ljubljana 1982, dodatek, str. 108).

Torej je prejel to nagrado tudi za uspehe pri razvijanju slovenske pedagogike v letih 1970 - 1989. To pa je bil čas tako trdega idejniziranja in ideologiziranja "preobrazbe vzgoje in izobraževanja na socialistični samoupravni podlagi", da mu je družbeno-politična nomenklatura in marksističnopedagoška struktura gotovo ne bi priznali in ne bi podelili, če bi bil v resnici tako hud njen oponent, desident in kritik, kakor se danes želi prikazati. In še in še bi bilo mogoče naštevati dejstva ter kupe citatov iz spisov mojega tožnika o tem, kdo je bil kdo v slovenski pedagogiki minulega obdobja!

SKLEP

Naj mi bo dovoljeno na kraju spomniti, da je velika razlika v znanosti, če kdo svojo vedo neutrudno enoumno in izključujoče idejnizira ter ideologizira, ali pa če določeno idejno-ideološko podstatnost v njej razčlenjuje in razkriva ter tematizira sestavine za njen razvoj, za njeno širjenje ter za njen ustreznejši problemsko-mišljenjski diskurz.

V oslikovitev "dežurnega" idejniziranja in ideologiziranja slovenske pedagogike naj navedem dvoje besedil mojega "kritika", ki ju je najti v njegovem referatu O stanju in problemih slovenske pedagoške znanosti.

Prvi je "sintezna kritika" moje blejske antropološko-pedagoške teze; drugi pa kritika mojega "nemarksističnega" razvijanja pedagogike usmerjanja.

Ta dva navedka sta!

"Prihajajoč k problemom današnje razvitosti pedagoške znanosti, moramo najprej na splošno ugotoviti, da ima sorazmerno dobro razvito marksistično naravnost in da ni v vsem povojnem obdobju pomembneje skrenila s te poti. Na odklone ali vsaj na poskuse zanje, je ažurno in nekompromisno reagirala, ne glede na to, kje so se rojevali. To velja tako za tiste, ki so se pojavljali na teoretični in ideološki ravni, npr. poskusi ločevanja pedagogike od avtentičnega marksizma oziroma dialektičnega materializma v zameno za družbeno abstraktni humanizem meščanske ali krščanske filozofije, kakor tudi za tiste, ki so bile usmerjene v vzgojno-izobraževalno prakso, zavzemajoč se za idejno nevtralnno šolo oziroma za marksizma osvobodeno šolo, v kateri naj bi enakovredno domovale najrazličnejše ideologije, med katerimi bi mogla biti marksistična le ena izmed njih..." (Stanje in razvoj družbenih znanosti na Slovenskem, Zbornik, SAZU, Ljubljana 1985, str. 200-201).

"... Mogli bi reči, da imamo dovolj dobro razvito pedagoško filozofijo - zanj gre največ zaslug dr. V. Schmidtu - ki pomeni originalni znanstveni prispevek ne le jugoslovanski, marveč marksistični pedagogiki nasploh. Žal, zlasti v zadnjem obdobju na tem področju ponovno stagniramo. Posvetiti mu bo treba mnogo več pozornosti ne le zato, da bomo sposobni ustvarjalno slediti družbeni samoupravni marksistični naravnosti, se spoprijemati z nemarksističnimi in kvazimarksističnimi pedagoškimi koncepti, marveč tudi zategadelj, ker je tu edinstvena priložnost naše pedagoške znanosti, da originalno poseže v razvoj svetovne pedagoške misli." (Prav tam, str. 201).

Opomba

V časopisu *Sodobna pedagogika* (st. 7-8, 1990, str. 363-395) sem objavil prispevek **PARADIGME SLOVENSKE PEDAGOGIKE**, Prikaz ideoloških nasprotij in obravnavnih vprašanj v slovenski pedagogiki 1945-1988. Nanj se je odzval dr. F. Strmčnik z

zapisom BEDA PEDAGOŠKEGA POTVARJANJA IN DISKVALIFICIRANJA (Sod. ped. št. 1-2, 1991, str. 69-75). Objavo mojega ironičnega odgovora na to "znanstveno" sporno in nadvse osebno polemiko z naslovom CUM GRANO SALIS je uredništvo revije Sodobna pedagogika zavrnilo. Enako uredništvo časopisa Vzgoja in izobraževanje. Objavil pa jo je dopolnjeno pod naslovom PEDAGOŠKA GLOSA, Prosvetni delavec (23. sept. 1991, str. 14).

Na to gloslo je napisal F. Strmčnik v istem časopisu odgovor v spisu KAKO ŽE, KOMU SE JE KAJ SESULO? (PD, 11. nov. 1991). Hkrati je na to gloslo odgovoril tudi urednik Sodobne pedagogike, dr. B. Kožuh v spisu RESNICE IZ PEDAGOŠKE GLOSE (PD, 11. nov. 1991, št. 17). Moj odgovor na spis F. Strmčnika, ki sem ga naslovil KDO JE (BIL) KDO, je uredništvo Prosvetnega delavca zavrnilo z utemeljitvijo, da so "dovolj jasno opozorili na problem pretekle realsocialistične politike v slovenskem šolstvu...". Zaradi posredne pritegnitve v polemiko se je še vključil vanjo dr. E. Rojc z zapisom BESEDA K "SESUVAJOČEMUSE" OBRAČUNAVANJU V SLOVENSKI PEDAGOGIKI (PD, št. 20, 1991). Na ta zapis je ponovno odgovoril dr. Strmčnik s pismom, naslovljenim SPOŠTOVANI DR. EMIL ROJC (PD, 23. dec. 1991, št. 20). Sam pa sem se odzval na pisanje F. Strmčnika v Sodobni pedagogiki z besedilom VAL MANIPULACIJ, in podnaslovom: Odprto pismo Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije. Tega je revija Sodobna pedagogika objavila v št. 9-10, 1991, str. 542-546. Toda njeno uredništvo je hkrati v isti številki "prostorsko-prednostno", to je pred mojim tekstom, objavilo svoj kratek "načelni" spis z naslovom O VALU MANIPULACIJ ALI UREDNIŠKEM RAVNANJU Z BESEDILOM PARADIGME SLOVENSKE PEDAGOGIKE. Hkrati pa je dalo prostor dr. Strmčniku, da je na moj VAL MANIPULACIJ v isti številki odgovoril s "svojim" VALOM OBRAČUNAVANJA (Prav tam, str. 547-559). V njem me je polemično nagradil s tremi ideološko-pamfletskimi obtožbami v zasegu povsem nove teme, to je usmerjenega izobraževanja. V odgovor nanje sem poslal uredništvu SP zapis z naslovom IDEOLOŠKI PAMFLET. Le-to je zavrnilo njegovo objavo s pojasnilom: "Kot smo v številki 9-10/1991 napovedali - ne bomo več objavljali osebnih polemik."

Gotovo, vsako uredništvo ima pravico prekiniti polemiko, toda v skladu z normo uredniškega kodeksa, da se opečatenemu avtorju da prej možnost odgovora, ne pa da daje povsem razvidno prednost piscu, ki spreminja snov polemike in vse bolj zasebno ter krivično vsebinsko zastavlja in obtožbeno ostri polemiko v škodo celotnega določene področja znanosti. Pri tem mu uredništvo še omogoča respondirati v isti številki revije, v kateri je objavljen "obtoženčev" odgovor na prvi "znanstveno-kritični" spis tožitelja. Zatem pa uredništvo "osebno polemiko", ki jo je s takšnim svojim ravnanjem samo sprožilo, avtoritativno prekinja, da inkriminirani pisec nima možnosti odgovoriti v istem časopisu in pred istim bravstvom.

Uredništvu časopisa ANTHROPOS se zahvaljujem, da je razumelo položaj, v katerem sem se znašel, in mi omogočilo odgovoriti na idejno-ideološko perverzno ter tematsko skrajno sporne obtožbe v okviru teme o usmerjenem izobraževanju, ki nikakor ni bila v prvotni polemični igri "PARADIGEM".